

Teknoloji Tasarım ve Çevre İlişkisi

Tasarım, en evrensel tanımıyla bir problem çözme sanatı. Diğer bir deyişle, çevremizdeki olaylara, nesne ve mekânlara yönelik ilişkilerin, kendine has bir bakış açısıyla farklı bir düzen içinde yeniden değerlendirilebildiği bir tür kurgu. Gözlem ve araştırma yeteneklerimizle, “çevreyi farklı algılama” becerisi kazandırıyor. Ayrıca, teknolojiyi verimli ve etkili kullanma yetisiyle duyarlı, akılcı ve estetik bir çerçevede alternatif çözüm üretmeyi hedefliyor. Tasarım, giderek yükselen bir meslek dalı. Bu ilişkileri bir tanım içerisinde birleştirdiğimizde tasarım kavramı, özgünlüğe dayalı, akılcı ve estetik bir problem çözme sanatı olarak ortaya çıkıyor.

Gerçek problemi ortaya çıkarma ve sorunu “yeniden” tanımlama yetisi, çözüm üretmeye başlamanın belki de en önemli aşaması. Teknoloji ve tasarım, insanın yaşam kalitesini yükseltmek amacıyla arayışlarını aralıksız sürdürür. Fabrikalar, artan gereksinimi karşılamak amacıyla yeni teknolojileri kullanarak yeni ürünleri ortaya çıkarır. Bunun için yeryüzü kaynakları tüketilirken, enerji bağımlılığımız artar ve kaçınılmaz olarak bu eylemler gezegenimizi kirletir. Bu durumda, üretmenin ve daha çok üretmenin giderek artan yan etkileri olduğu ve ortaya çıkan istem dışı etkilerin dünyamızı tehdit ettiği çok açık.

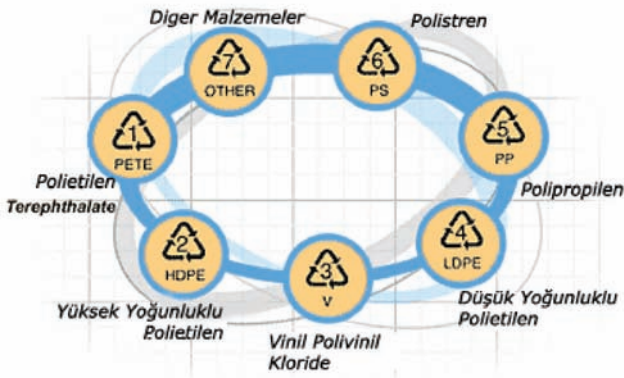
Doğal kaynakların daha verimli kullanımının, daha kolay ve daha ekonomik üretim yöntemleriyle daha temiz üretim çözümlerinin ortaya çıkarılmasını hedeflemek zorundayız. Gezegenimizdeki doğal kaynakların sınırlı olduğu bilinci, verimliliğin artırılması ve yeni alternatif kaynakları ortaya çıkarmayı hedefleyen çözüm arayışlarına artan gereksinimi anlamlı kılıyor. Öte yandan, kaynakların geri dönüşümlü bir şekilde ve daha verimli kullanılmasını hedefleyen özgün tasarım çözümlerine olan gereksinim, teknoloji ve tasarım ilişkilerine giderek yeni boyutlar katıyor.

Her türlü çevresel ve endüstriyel atığın yeniden değerlendirilmesi düşüncesi ve isteği güzel. Ancak, ürüne dönüşen ve hızla tüketilen her tür malzemenin, bir gün tekrar kullanılabilir biçimde tasarlanması da gerekli. Ürünlerin üzerinde yer alan işaretler, çöplerin ayrıştırılması ve geri kazandırılması bilinci önem kazanıyor. Bunun yanında, yenilenebilir kaynakların kullanılmasını özendirmek gibi, üretim kirliliği sonucu oluşan çevresel etkilerin azaltılması yönündeki çaba ve girişimler, daha temiz teknolojilere yönelmemizi ve insan/çevre için daha duyarlı bir tasarım bilincinin şekillendirilmesini zorunlu kılıyor.

Tükettiğimiz ürünlerin, plastik, kâğıt, ahşap ve metal kutularla kapların kullanım sonrası olası serüvenlerini düşünelim. Ödediğimiz ücretin aslında ne kadarının sadece ambalaj için harcadığını birkaç dakika düşündüğümüzde, sonuçların bizi şaşırtması da ne bir başka temel sorun. Kentlerde ürettiğimiz organik atıkların, aslında evlerimizde kullanılan enerji türlerine alternatif bir kaynak potansiyeli olduğunu biliyor musunuz?

Bu çerçevede elde ettiğiniz sonuçları arkadaşlarınızla tartıştıysanız, düne kadar evsel / endüstriyel atık diye nitelendirdiğiniz her tür malzemenin aslında yeni alternatif kaynaklar olduğunu; kullanılmayan ve doğaya bırakılan pek çok tür atığın, PET şişelerin ve TetraPak kutularının ne kadar dayanıklı, hatta pek çok canlıdan daha uzun ömürlü olduğunu hiç düşündünüz mü? Bilim dünyasında, bu atık türlerinin etkileriyle mücadele etmek amacıyla, sadece bu atıklarla beslenmesi hedeflenen mikroskopik canlı türleri geliştirme çalışmaları yapıldığını ve başarılı sonuçlar alındığını okudunuz mu?

Plastik malzemelerin türlerine göre geridönüşüm kodları

Sadece evsel atıkların bile, düzenli toplanmaları ya da bir şekilde çöplerin ayrıştırılmasıyla, hızla yeniden üretilme potansiyeline sahip olduğunu biliyor musunuz?! Pek çok plastik malzemenin üzerinde yer alan uluslararası işaret sisteminin anlamları (şekil 2-3) ve kullanım yöntemlerine ilişkin bilginiz var mı?

Uluslararası plastik geridönüşüm kodları

Çöpü azaltma çabası kadar, atıkları düzenli ve kontrollü bir şekilde toplama etkinliği de yaşamsal önem taşır. Bununla birlikte, doğru teknoloji ve değişik atıklar kullanılarak yeni ürünler tasarlama becerisiyle de geleceğe yönelik ciddi katkılar sağlanabileceği hiç aklınıza geldi mi?

Uluslararası plastik geridönüşüm logosu ve uygulamaları

Geri dönüşümlü atık ürünlerin tekrar değerlendirilmesine yönelik yarışmalar ve yaratıcı gücün ortaya çıkarılmasının teşvik edilmesiyle ilginç ürünler ortaya çıktı gözleniyor. Aşağıdaki şekilde gördüğümüz ve farklı pet şişelere de uygulanabilen tasarım, etkileyici bir çözümleme örneği ile ödül almıştı.

Geridönüşümlü malzemeyle basit bir çiçek sulama ürünü oluşturulması, 2005 MACEF Tasarım ödülü

Hakan Gürsu

Dr., ODTÜ Endüstri Ürünleri Tasarımı Bölümü